

bendrinėje latvių kalboje vartojami lituanizmai, pvz., *gūmis, paġiras*, nors ir pastarieji disertacijoje paminėti gana dažnai). Recenzentų nuomone, geriau būtų buvę į žodyną įtraukti visus lituanizmus, nes pati disertantė pripažįsta, kad apibendrinančio šių skolinių tyrinėjimo latvių kalbotyroje dar nėra. Be to, disertantė žodyne duoda ir nagrinėtųjų lituanizmų etimologijas, iš kurių daugiau negu ketvirtadalis yra jos pačios išaiškintos. Tiek autorė, tiek recenzentai pabrėžė ir disertacijos praktinę reikšmę – pagal disertantės sudaryto apklauso klausimus sukaupta medžiaga galima naudotis kaip sudarant latvių kalbos šnektų žodynus, taip ir seminaruose apie tarmių leksiką, kalbų kontaktus (Daugpilio pedagoginiame universitete tai jau daroma) bei kitur.

1995 m. birželio 20 d. Liepojos pedagoginėje aukštojoje mokykloje daktaro disertaciją „Vingrošanas termini latviešu valodā” (Gimnastikos terminai latvių kalboje) apgynė šios aukštosios mokyklos dėstytoja **Vilma Kalmė**. Oficialieji disertacijos recenzentai: habil. dr. V. Skujinia, doc. dr. G. Smiltniecė, prof. habil. dr. J. Rozenbergas.

Disertacijoje nagrinėta vienos sporto šakos – gimnastikos – leksika, analizuojami šios srities terminų pakitimai laikotarpyje nuo 19 a. septintojo dešimtmečio iki dabar bei duodami konkretūs patarimai, kaip tobulinti latvių kalbos gimnastikos terminus. V. Kalmės tyrinėjimo specifiką sąlygoja pasirinktosios nagrinėjimo srities – gimnastikos – specifika: čia kaip terminologiniai vienetai vartojami ne tik terminai, bet ir ištisos sintaksinės konstrukcijos. Dėl to išsiplėčia paties pavadinimo *terminas* ribos. Deja, kaip nurodė recenzentai, ne visada aišku, kokiais kriterijais remiantis kai kurios sporto komandos laikomos *komandterminais* arba konstrukcijos, nurodančios tam tikrų elementų atlikimą (t.y., šių elementų aprašymai) – *žodžių junginių terminais* ar *sakinio terminais*. Tačiau, nepaisant šių neaiškumų, recenzentai įvertino didelę specifinę disertacijos reikšmę ne tik sporto terminologijai, bet ir viso latvių terminų mokslo raidai.

Evija LIPARTE

IN MEMORIAM VALIJA DAMBĖ (1912–1995)

1995 m. spalio 15 d. Rygoje mirė ir šio miesto Miško kapinėse baigė savo žemiškąją kelionę įžymi latvių kalbininkė Valija Dambė (Vallija Dambe). V. Dambė buvo viena iš nedaugelio latvių kalbininkų, kuri dabartinę latvių kalbotyrą siejo su prieškariniu Latvijos universitetu, geriausiomis šio latvių kultūros židinio tradicijomis.

V. Dambė gimė 1912 m. gegužės 26 d. Rygoje. 1941 m. baigė Latvijos universiteto Klasikinės filologijos skyrių. Šalia klasikinės filologijos universitete ji taip pat lankė ir baltų filologijos paskaitas.

Nuo 1946 m. V. Dambė dirbo Latvijos Moksly akademijos Kalbos ir literatūros institute. 1963 m. jai be specialios disertacijos už latvių toponimikos tyrinėjimus buvo suteiktas filologijos mokslų kandidato laipsnis.

Iš šių jos tyrinėjimų ypač minėtina studija „Blydienės vietovardžiai kaip

praeties liudininkai" ("Blīdienes vietvārdi kā pagātnes liecinieki". — Rakstu krājums... J. Endzelīnam. Rīga, 1959, p. 391–452), kurioje įrodoma, kad žiemgaliai, kaip ir lietuviai bei prūsai, išlaikė priebalsius *k*, *g* prieš priešakinės eilės balsius. Latvijos vietovardžių rinkimo istorija ir tyrinėjimo tradicijos buvo aptartos plačiame V. Dambės straipsnyje "Vietovardžių rinkimas ir tyrinėjimas Latvijos TSR" ("Vietvārdu vākšana un pētīšana Latvijas PSR". — Latvijas PSR Z.A. Valodas un lit. i-ta Raksti, III, 1954, p. 175–187). "Lietuvių kalbotyros klausimuose" (1963, 6, p. 247–267) ji paskelbė studiją "Keletas pastabų apie Latvijos TSR pietvakarių dalies vietovardžius" ("Daži vėrojumi Latvijas PSR dienvidrietumu daļas toponīmikā", p. 247–267).

Tiek latvių, tiek lietuvių vardyno tyrinėjimams labai svarbi V. Dambės studija "Šaknys *bal(i)-*, *pal(i)-* (garsų kaita) vietovardžiuose šlapios vietos reikšme" ("Šaknes *bal(i)-*, *pal(i)-* (skaņu mijā) ar slapjas vietas nozīmi vietvārdos". — Veltījums...J. Endzelīnam, Rīga, 1972, p. 125–150).

1990 m. buvo išleista V. Dambės knyga "Latvijos gyvenamųjų vietų ir jų gyventojų pavadinimai" ("Latvijas apdzīvoto vietu un to iedzīvotāju nuosaukumi". Rīga, 1990).

Vienas paskutiniųjų svarbesnių V. Dambės tyrinėjimų buvo straipsnis "Apie *Rygos* vardo kilmę" ("Par *Rīgas* vārdā izcelsmi" — Onomastica Lettica, Rīga, 1990, p. 5–20).

Bene pačią didžiausią savo mokslinės veiklos metų dalį velionė paaukojo darbams, susijusiems su didžiojo latvių kalbininko Janio Endzelyno vardu. Ji papildė, redagavo ir toliau tęsė J. Endzelyno veikalą "Latvijos TSR vietovardžiai" ("Latvijas PSR vietvārdi". Rīga, 1956–1961; tolimesni V. Dambės parengti veikalo tomai, deja, jau daug metų vis dar leidykloje). Su kitais latvių kalbininkais V. Dambė nepaprastai kruopščiai spaudai parengė ir redagavo J. Endzelyno "Darbų rinktinę" ("Darbu izlase", I–IV. Rīga, 1971–1982; III t. I ir II dalį parengė viena V. Dambė).

1993 m. Latvijos Mokslų akademija V. Dambei suteikė garbės daktaro laipsnį.

V. Dambė gerai mokėjo lietuvių kalbą, daug kartų lankėsi Lietuvoje. Nuoširdūs draugystės ryšiai ją siejo su mūsų vyresniosios kartos kalbininkais Juozu Balčikoniu, Jonu Kruopu, Juozu Senkumi, Kaziu Ulvydu. Ji dalyvavo ir 1964 m. Vilniuje Jono Kazlausko iniciatyva organizuotoje konferencijoje, kuri davė pradžią vėliau tarptautinėmis tapusiomis baltistų konferencijoms.

Valija Dambė buvo be galo kukli, nuoširdi kolegė, įvairiais būdais padėjusi ne vienam mūsų kalbininkui, tarp jų ir šių eilučių autoriui. Ačiū.

Algirdas Sabaliauskas